

Kritični pogled na rezultate ankete

18. Disciplina odgovaranja

Anketa je doživela znatno večji odziv (58 %), kot tista o množični inovacijski dejavnosti v marcu 1976 (20 %). Z rezultati ORS vendar ni zadovoljna. Doseženi odzivi ni sorazmeren naporom, ki jih je ORS vložila, da bi anketa uspela. Spremenno pismo z vprašalnikom smo naslovili na direktorje delovnih organizacij s prošnjo, naj predajo vprašalnik v izpolnjeni zanesljivemu sodelavcu. V spremenem pismu smo nadalje naglasili naj nam delovne organizacije vprašalnik vrnejo neizpolnjen ali pomanjkljivo izpolnjen, če ga ne morejo izpolniti v celoti; samo prezro naj nas nikar.

Poleg tega smo 2. 11. 1976 v posebni informaciji o ORS opozorili direktorje na našo anketo in jo končno tudi priporočili prek delegatov v zboru združenega dela. Kljub temu nam 39 delovnih organizacij (od 93 vprašalnikov ni vrnilo).

Vzrok za nepopoln odziv vidi ORS predvsem v pomanjkljivi obveščeniosti o pomenu inovacijske dejavnosti in občinske raziskovalne skupnosti.

Ta pomanjkljiva obveščeniost se odraža tudi iz vrnjenih vprašalnikov, tako tistih iz delovnih organizacij brez fakultetno izobraženih kadrov, kot tistih, ki zaposlujejo take kadre. Tako nam npr. direktor malega obrtniškega podjetja javlja, »da so manjše podjetje, ki nima te dejavnosti« in diplomirani pravnik, šef kadrovske-organizacijskega sektorja večjega podjetja, ki pripada OZD zunaj občine, pa nam vrača prazen vprašalnik s pripombo, da je njihovo podjetje registrirano v drugi občini in nas prosi, naj mu v bodoče ne pošiljamo nobenega gradiva. Tudi ta o inovacijski dejavnosti ničesar ne ve in je posegel po najkrajši, to je papirnati rešitvi.

Gre tudi za pomanjkanje ustreznih strokovnih služb, v katerih pristojnost sodi inovacijska dejavnost in delno morda tudi za malomarnost poslovanja.

Tudi ta dva vzroka za pomanjkljivi odziv odevata iz izpolnjenih vprašalnikov, ki so romali iz tehnične službe v knjigovodstvo in v personalne oddelke in marsikje obtičali v predalih.

V nekaterih primerih nismo mogli ugotoviti ali je vzrok za nepopolno izpolnitev vprašalnika obzutek vzvišenosti nad ORS ali strah, da o razvojnih prizadevanjih delovne organizacije ne bi bila obveščena konkurenca.

V nekaterih primerih je očitno, da so smatrali vprašalnik samo kot papir in temu primerno nametali odgovore...

Na tem mestu je treba tudi kritizirati, da so odgovori nekaterih delovnih organizacij na nekatera vprašanja drugačni, kot so jih dobili funkcionarji ORS v osebnih razgovorih s predstavniki delovnih organizacij.

Pretežna večina izpolnjenih vprašalnikov je izpolnjena vestno.

Kljub pomanjkljivemu odzivu smemo rezultate ankete vendar smatrati kot splošno veljavne, saj je anketa zajela toliko delovnih organizacij, da pomeni njihov prispevek k bruto proizvodu pretežni del materialne osnove naše občine. (Glej 3 in 4.)

19. Nazorna upodobitev rezultatov ankete

Z namenom, da bi laže analizirali rezultate ankete in ugotovili morebitno soodvisnost njenih posameznih navedb, smo pripravili nazorno upodobitev tistih odgovorov, ki so bistveni za opredelitev odnosa do inovacijske dejavnosti (glej prilogo).

Na tej upodobitvi smo s tekočimi številkami (glej 3) označili TOZD in OZD, ki so sodelovali v anketi, in jih razporedili po številu zaposlenih, tako da so najmanjše delovne organizacije na levi in največje na desni strani. Na navpičnicah pod vsako delovno organizacijo so navedeni odgovori na vprašanja iz stolpca na levi strani z znaki, za katere je legenda prav tam.

Polni krogi pomenijo odgovore v prid pozitivnemu odnosu do inovacijske dejavnosti; prazni krogi pomenijo podatek, ki inovacijske dejavnosti ne pospešuje; prečrtani krogi pa pomeni navedbo, ki jo smatramo kot nezaželeno. Ker na sečiščih vodoravnih in navpičnih črt ni nobenega znaka, vprašalnik ni dal odgovora.

Prazen krog smo narisali tudi tam, kjer odgovora očitno ni bilo samo zato, ker ni bilo mogoče odgovoriti pozitivno.

Med obema debelima vodoravnima črtama so odgovori na vprašanja, ki neposredno zadevajo množično in poklicno inovacijsko dejavnost. Ostali odgovori so za odnos do te dejavnosti važni le posredno.

Že bežen pogled na grafični prikaz odkriva **razdrobljenost gospodarstva**: le 6 delovnih organizacij ima nad 1000 zaposlenih, 22 delovnih organizacij ima zaposlenih od 100 do 1000 delavcev, 13 delovnih organizacij pa manj kot 100. Takoj se kaže tudi druga značilnost: polni krogi so v večini na desni strani, kar pomeni, da imajo večje delovne organizacije več smisla za inovacijsko dejavnost kot majhne.

20. Tehnologija in izvoz

Anketa kaže, da pretežna večina delovnih organizacij uporablja tehnologijo, ki je rezultat njihovih razvojnih naporov in doseganja in da je le neznaten del tistih, ki delajo po tujih licencah.

Ta ugotovitev priča o zdravi usmerjenosti, ki prispeva k gospodarski stabilizaciji in hkrati tudi ustvarja pogoje za tvornejše vključevanje v mednarodno delitev dela brez omejitev zaradi licenčnih dogovorov.

Izvozni uspehi sami so bolj skromni. Le ena delovna organizacija izvažajo preko 30 % svoje proizvodnje, 8 delovnih organizacij izvažajo 20 do 40 %, pri ostalih je izvoz samo simboličen ali sploh ne izvažajo.

Vzroki za skromen izvoz so po vsej verjetnosti:

- ugodni pogoji za prodajo na domačem trgu in zaradi tega tudi izključna usmerjenost na manj zahtevnega domačega kupca;
- razdrobljenost, pomanjkanje sposobnih kadrov in poslovnih zvez;

- zaprtost in zaostajanje kvalitete za nivojem v gospodarsko razvitih državah.

Poslednji vzrok je neposredno povezan s pomanjkanjem smisla za nenehna inovacijska prizadevanja.

21. Fakultetno izobraženi kadri

Izobraženi strokovnjaki, predvsem tisti z višjo in visoko izobrazbo, morajo biti s široko razgledanostjo in strokovno usposobljenostjo nosilci novega znanja in neprestanega uvajanja tega znanja v delo, da kvaliteta proizvodnje ne zaostane, ohrani svojo konkurenčno sposobnost in delovna organizacija gospodarsko uspeva. Prav zato smo vprašanja fakultetno izobraženih kadrov v anketi posvetili veliko pozornost.

Anketa je najprej pokazala, da domalega vse delovne organizacije zaposlujejo fakultetno izobražene ljudi, le 6 manjših delov-

nih organizacij je brez njih. Ta ugodni podatek mnogo izgubi na svoji vrednosti ob ugotovitvi, da pomeni 688 fakultetno izobraženih ljudi, zaposlenih v anketiranih organizacijah, le 3,56 % vseh zaposlenih v teh delovnih organizacijah; ta odstotek pa leži le nekoliko nad povprečjem v slovenskem gospodarstvu (3,3 %). V občini, ki sodi k mestu Ljubljana in nudi izobražencu vse pogoje za kulturno življenje, bi pričakovali, da je v njenem gospodarstvu zaposlenih več fakultetno izobraženih ljudi, kot jih npr. v 3 šolskih letih pride z ene same srednje močne fakultete.

Mladi, fakultetno izobraženi kadri, se potemtakem raje zaposlujejo izven proizvodnje, kjer jim očitno nudijo boljše pogoje. To je slabo! **Večina izobraženih ljudi bi morala sodelovati pri ustvarjanju materialne osnove družbe, ne pa je bremeniti s stroški neustvarjalnega dela!**

Vzroki za prenizko zaposlitev visokošolsko izobraženih kadrov niso samo izven gospodarstva, temveč jih lahko ugotovimo tudi v samih delovnih organizacijah. S stališča nujnosti neprestanega upeljevanja novega znanja v delo je 0,86 %, kolikor izkazuje visokošolskih kadrov tekstilna industrija v občini, do 5,08 % kolikor jih ima elektro industrija, odločno premalo! Kljub temu je nad polovico anketiranih delovnih organizacij označilo svojo kadrovsko strukturo kot zadovoljivo.

Da ima zadovoljivo kadrovsko strukturo je izjavila celo, edina samostojna raziskovalna ustanova v občini (21), ki ima sicer 25 % fakultetno izobraženih ljudi, kar pa je manj, kot jih imata raziskovalno-razvojni TOZD pri Leku in Litostroju (44,2 %) in strokovne raziskovalne službe pri drugih delovnih organizacijah (54,9 %), kot je bilo ugotovljeno pod 40. — **S strani samega gospodarstva torej ni dovolj glasno izražena potreba po fakultetno izobraženih kadrih!**

Anketa nadalje kaže, da imajo nekatere delovne organizacije težave pri vključevanju mladih fakultetnih kadrov v delo, pri čemer navajajo kot vzrok neusmerjenost učnih programov za potrebe gospodarstva (6 med njimi izjavlja, da ima nezadovoljivo kadrovsko strukturo). Po drugi strani pa priča anketa, da se je možno tej težavi umakniti s sistematskim uvajanjem mladih kadrov v delo, pri čemer se je treba zavedati, da dobi izobraženec v šoli le osnovo, »dodelati« v gotovega strokovnjaka ga more le praksa.

22. Množični inovacijski predlogi

V pogledu množične inovacijske dejavnosti (koristni predlogi, tehnične izboljšave, izumi, odkritja) odkriva anketa nezadovoljivo stanje. Nad polovico delovnih organizacij nima pravilnika o nagrajevanju inovacijskih predlogov in kar v eni tretjini primerov teh predlogov tudi nihče ne ocenjuje. Le v drugi tretjini primerov jih ocenjuje strokovna služba in samoupravna komisija, kar smatramo kot najbolj primerno, ker so s tem zagotovljene potrebna strokovna raven odločitev ter javnost in zveznost dela.

V takih pogojih se seveda množična inovacijska dejavnost ne more razmahniti, zaradi česar so v delavcih skrite velike rezerve, ki bi sproščene znatno prispevale k višji proizvodnosti in kvaliteti izdelkov.

Takemu stanju je kriva nezadovoljiva obveščeniost o množični inovacijski dejavnosti in pomanjkljivo razumevanje njenega pomena za proizvodnjo. To je mogoče trditi na temelju naslednjih ugotovitev ankete:

a) 39 nevrnjenih vprašalnikov od 93, kolikor jih je razposlala ORS, je lahko samo dokaz skrajnega omalovaževanja inovacijske dejavnosti in predvsem njenega množičnega dela. Mali kolektivi res ne morejo imeti posebne strokovne službe za poklicno pospeševanje inovacij, gojiti in pospeševati pa morajo množično inovacijsko dejavnost! Tudi najmanjši kolektiv! Nikjer nihče ne dela tako dobro in popolno, da bi ne mogel delati bolje in dosegati boljših delovnih rezultatov. Vsaka izboljšava, vsak predlog delavcev samih v tej smeri je že del množične inova-

cijske dejavnosti, ki mora naleteti v kolektivno na potrebno razumevanje in odobravanje.

b) V vrnjenih vprašalnikih kar 14 delovnih organizacij ni imelo prav nobene misli o tem, s katerimi ukrepi bi lahko pospešili množično inovacijsko dejavnost. Niti na misel uvajanja stimulativnih pravilnikov niso prišli. Pri tem je potrebna ostre kritike okoliščina, da so med temi 14 delovnimi organizacijami tudi večja podjetja, ki zaposlujejo med drugim tudi fakultetno izobražene delavce!

c) Anketa kaže, da v 14 delovnih organizacijah nihče ne ocenjuje inovacijskih predlogov delavcev. Tudi tu se vsekakor ne zavedajo pomena takih predlogov.

d) Le v 15 delovnih organizacijah imajo službo, katere dolžnost je evidentiranje inovacijskih predlogov in nadziranje nad izvajanjem pravilnikov za nagrajevanje novatorjev.

e) Vprašalnik ORS iz marca 1976 o množični inovacijski dejavnosti je izpolnilo le 22 delovnih organizacij, 100 ga ni izpolnilo.

V zvezi z ukrepi, ki so jih navedle delovne organizacije za pospeševanje množične inovacijske dejavnosti je treba pohvalno omeniti Dekorativno (4) in Unitas (53), kjer jo nameravajo pospeševati z razpisom odprtih proizvodnih vprašanj in tako povabiti kolektiv k razmišljanju o možnih rešitvah.

Patenti, kot pravna zaščita izumov, to je najvišje vrste novatorstva, res ne morejo biti izključno merilo za prizadevanja po uvajanju novega znanja v delo, kot je treba razbrati iz umestne pripombe delovne organizacije (41), dajejo pa vendarle nekaj vpogleda v odnos do inovacij. Okoliščina, da ima le 7 delovnih organizacij v občini svoje izume zaščitene s patenti, za množično inovacijsko dejavnost občine res ni pohvalna, zlasti ne, ker je večina zaščitene izumov prišla s poklicne strani večjih delovnih organizacij.

25. Srednjeročni načrti

Anketa je pokazala, da imajo srednjeročni razvojni načrt skoraj vse delovne organizacije in pretežna večina njih je v anketi tudi nakazala svoje razvojne smeri (glej točko 8 tega poročila). V nasprotju s tem podatkom pa ima srednjeročne načrte raziskovalne dejavnosti le 16 delovnih organizacij.

Na temelju tega smemo sklepati, da je znanost kot neobhodna sestavina združenega dela še vse premalo upoštevana!

Nadaljnji dokaz za to trditev je v dejstvu, da je le 9 delovnih organizacij nakazalo svoje raziskovalne potrebe za leto 1977.

24. Poklicna inovacijska dejavnost

Takemu nezadovoljivemu odnosu do znanosti primerni so tudi drugi podatki ankete, s katerimi smo skušali ugotoviti odnos kolektivov do znanosti. Tako npr. niso spodbudni podatki o usmerjanju sredstev za raziskave in razvoj na temelju samoupravnih aktov (točka 15 tega poročila), niti podatek o strokovnih raziskovalno-razvojnih službah (točka 10 tega poročila). V tem pogledu se bo stanje popravilo, ko bo tako službo ustanovilo še tistih 10 delovnih organizacij, ki so to navedle v anketi.

Vsem delovnim organizacijam, posebno majhnim, res ne kaže ustanavljati posebne raziskovalne službe in gojiti svoje raziskovalne dejavnosti. Prav je, da imajo TOZD, ki so povezane v OZD, tako službo na nivoju OZD ali pa, da svoje raziskovalne potrebe zaupajo ustanovam zunaj svoje delovne organizacije. Maloštevilnost kolektiva pa **DO ne osvobaja razvojne službe**. Obvezno je, da je vsaj tehnični vodja ali kdo od njegovih sodelavcev izrecno zadolžen za razvojna vprašanja podjetja in da zna z zadostno širino pogleda pravočasno prisluhniti razvojnim težnjam svoje stroke in po potrebi vključiti tudi znanost v reševanje razvojnih vprašanj.

Anketa je evidentirala dokaj široko sodelovanje naših delovnih organizacij s samostojnimi znanstvenimi ustanovami in fakultetami (glej točko 12 tega poročila). Ta podatek je vsekakor spodbuden, saj pomeni enega izmed možnih temeljev tesnejšega sodelovanja med znanostjo in delovnimi organizacijami, ki je nujno za gospodarski napredek.

Nekaj delovnih organizacij se ni ugodno izrazilo o rezultatih tega sodelovanja, nekaj jih na zadevno vprašanje ni odgovorilo. Tudi iz razgovorov funkcionarjev ORS z našimi gospodarskimi organizacijami nam je znano, da so nekatere raziskovalne ustanove in fakultete »premalo industrijsko orientirane« in da je torej naloga teh institucij, da se približajo gospodarstvu. Dohodkovna povezanost z gospodarstvom bi bila takemu razvoju brez dvoma v prid. Žal sloni po podatkih ankete v večini primerov to sodelovanje na kupoprodajnih dogovorih, le v 6 primerih so odgovori navedli dohodkovno povezanost. Bojimo se, da imamo tudi tu opravka s kupoprodajnimi pogodbami in da je ta podatek le posledica napačnega razumevanja izraza »dohodkovni odnos«.

25. Splošna ocenitev odnosa do inovacijske dejavnosti

Ob ocenjevanju splošnega odnosa do inovacijske dejavnosti ne moremo neprizadeto mimo ugotoviti, da med 41 delovnimi organizacijami 7 ni podpisalo samoupravnega sporazuma o ustanovitvi raziskovalnih skupnosti (ORS, PRS in RSS) in da jih med 34 podpisnicami kar 18 ne ve več, h katerim področnim raziskovalnim skupnostim so pristopile kot ustanovitelj.

Ti podatki kažejo na naslednje negativne pojave:

a) Te delovne organizacije preko delegatskega sistema ne oblikujejo stališč do dejavnosti svojih področnih raziskovalnih skupnosti, niti preko delegatov niso obveščene o njihovem delu.

b) Te delovne organizacije omalovažujejo samoupravne raziskovalne skupnosti, ki naj pomagajo in prispevajo z uvajanjem znanja v združeno delo k napredku gospodarstva in v katerih imajo vsi delavci možnost odločanja o raziskovalnih vprašanjih in s tem tudi o svojem razvoju.

c) Obravnavanje razvojnih vprašanj in vsega, kar je s tem v zvezi, v teh delovnih organizacijah ni koncentrirano v ožjem krogu sodelavcev (razvojni službi), temveč se s tem vprašanji ukvarja zdaj ta, zdaj oni, tako, da ni zagotovljena zveznost dela.

Niti ne govori v prid splošnega zadovoljivega odnosa naših delovnih organizacij do inovacijske dejavnosti podatek, da je le 44% anketiranih delovnih organizacij obravnavalo sklepe 22. seje zbora združenega dela občinske skupščine Ljubljana-Siška, ki so imeli izključni namen, ustvariti v delovnih organizacijah pogoje za bolj učinkovito uveljavljanje inovacij, tako množičnih, kot poklicnih. In koliko delovnih organizacij je te sklepe uresničilo?

Tudi ni razveseljiv podatek, da je le dobra polovica anketiranih delovnih organizacij

imenovala »inženirja za zvezo« z ORS. Ali naj to pomeni, da žele ostati ostale delovne organizacije nemotene? Ali je res bolje, da se dopisi ORS izgubljajo v labirintih administracije in ne prihajajo vedno v roke iste osebe? Nikjer v anketi ni bilo rečeno, da mora biti »inženir za zvezo« fakultetno izobraženi delavec. Zato bi ga prav lahko imenovali vse delovne organizacije.

Na splošno velja, da naše delovne organizacije dovolj in dovolj globoko ne razmišljajo o inovacijski dejavnosti. Dokaz: le 8 splošnih pripomb (točka 17 poročila)!

Kot temeljne pogoje, ki naj omogočajo v delovnih organizacijah uveljavljanje inovacij, smatramo:

- 1) Zaposlovanje fakultetno izobraženih strokovnjakov (2.2)
- 2) Obstoje raziskovalno razvojne službe (5.1)
- 3) Srednjeročni razvojni načrt (3.1)
- 4) Srednjeročni raziskovalni načrt (6.1)
- 5) Pravilnik o nagrajevanju množičnih inovacijskih predlogov (4.1) in izvajanje tega pravilnika
- 6) Evidentiranje inovacijskih predlogov (4.6)
- 7) Usmerjanje sredstev za raziskave in razvoj na osnovi samoupravnega akta (6.6)
- 8) Imenovanje inženirja za zvezo z ORS (7.8)

Vsem tem pogojem zadovoljujejo po podatkih ankete le 4 delovne organizacije:

Iskra Magneti	(55)
Iskra Keramika	(5)
Iskra Feriti	(47)
Litostroj	(34)

Po en pogoj manjka 3 delovnim organizacijam:

Bayer Pharma	(26)
Iskra Elektromehanika	(39)
Donit	(46)

Po dva pogoja manjkata 5 delovnim organizacijam:

Agrostroj	(38)
Iskra Pržanj	(25)
Avtomontaža	(15)
Dekorativna	(4)
Lek	(29)

Vse ostale delovne organizacije po tej ocenitvi zaostajajo.

Če smo tej ali oni delovni organizaciji s to ocenitvijo morda napravili krivico po naši krivdi, se za pomoto opravičujemo s pomanjkanjem sodelavcev za analiziranje ankete. Enako se opravičujemo vsem tistim delovnim organizacijam, s katerimi še nismo utegnili navezati osebnih stikov, zaradi česar ta ali ona stvar v anketi ni dobila pravega odgovora.

Odklanjamo pa odgovornost za morebitno predstavitve delovne organizacije v napačni luči, ki je posledica napačno ali pomanjkljivo izpolnjenega vprašalnika. Pri tem poudarjamo, da ORS ni prejela niti ene zahteve po dodatni pojasnitvi tega ali onega vprašanja ankete.

Predlogi za razpravo

ki naj privede do ustreznih sklepov:

- Disciplina v odnosih delovnih organizacij do ORS
- Ocenitev razdrobljenosti gospodarstva
- Izvozna prizadevanja in težave
- Delovne organizacije in fakultetno izobraženi kadri
- Ukrepi za pospeševanje množične inventivne dejavnosti
- Izumi in prijavljanje patentov

— Registriranje inovacijskih predlogov in ustanavljanje ustreznih služb; službe industrijske lastnine

— Raziskovalno-razvojne službe

— Sodelovanje z znanstvenimi ustanovami in fakultetami; navezava dohodkovnih odnosov

— Dodatne ugotovitve ankete posebno glede na morebitno soodvisnost navedb

— Imenovanje inženirjev za zvezo